

Módszertani reformgondolatok Itáliából

Ma Olaszországban különösen élénk diskurzus folyik arról, miként lehetne az egyetemeken folyó oktató-nevelő munka színvonalát emelni. Az egyetemnek számos új kihívásnak kell megfelelnie, melyek megváltoztatják misszióját. Nem vonhatja ki magát az újkeletű gazdasági, társadalmi, politikai és technológiai változásokból eredő kérdések megválaszolása alól. Aktívan közre kell működnie a világméretű problémák megoldásában (pl. szegénység, éhezés, társadalmi kitaszítottság), és munkálkodnia az emberiség fejlődésének előmozdításáért.

Az egyetem „formál” a tudomány révén, a különböző világszemléletek révén és neveli, ösztönzi a hallgatót a tudományos munkára, kritikai és kreatív tevékenységekre. A megjeggecesedett tudás helyett gördülékeny, problémafelvető, kérdésekre nyitott és azokat megválaszolni is képes tudásra van szükség. Az oktatás kreatív tevékenység. Minden egyetemnek prioritásként kell(ene) kezelnie az oktatásfejlesztést, a diákok ismeretszerzésének könnyítését, személyes fejlődésük segítését. Az oktatási módszerek fejlesztésére különös gondot kell fordítani. Ez a feladat az oktatók kompetenciáin, kommunikatív készségeken és interperszonális képességeken múlik. Az oktatók módszertani arzenálja a megismerés, megértés, elsajátítás folyamatát kell segítse. A diákokban el kell ültetniük a tudományok szeretetét, az önfejlődés igényét. Fel kell készíteniük őket a folyamatos és önálló tanulásra. Ez a fajta tudáskonceptió sokrétű kompetencia meglétét feltételezi.

Kikristályosodott, hogy az oktatásban új utakat kell keresni. A siker alapvető feltétele az egyetemi didaktika megújítása. A feladat elsősorban az oktatóktól kíván újfajta kompetenciákat. Az oktatás és az ismeretszerzés csatornáinak javításától, az egyetemeken folyó oktatómunka nagyobb megbecsülésétől, a kreatív módszerek, a kreatív tudásátadás szélesebb tereitől nagy eredményeket várnak. Az oktatók már nem csupán tudásátadók, nevelőként is megjelennek, ez alapvető újdonság a magyar gyakorlathoz képest.

Megfogalmazódott, hogy túl kell lépni az aktuális tudásszervezésen és változtatni kell a jelenlegi didaktikai gyakorlaton. A tanárok tanításközpontúságáról a diákok elsajátítására kellene helyezni a hangsúlyt. Az egyetemi didaktika tulajdonképpen leegyszerűsített és patológiáztá vált, mint „lecke” és „vizsga”. Sokáig nem vették figyelembe a nehézségeket, az akadémikus tudás visszautasítását a diákok részéről és az egyhangú didaktikai módszereket, főleg a verbalizáló-ismeretközlő aspektusokat helyezték előtérbe. A tananyag maximalizálása mellett minimalizálták az értelmi közvetítés egyéb formáit, úgy, mint a gyakorlás, a szeminárium, a laboratóriumi munka, a terepgyakorlat. A hallgatói visszajelzések válasz nélkül maradtak, nem követte változtatás az oktatók továbbképzése terén, amely sok esetben negatív értékelést kapott.

Az eddigi oktatási módszerek hatékonysága messze nem megfelelő, mert főként a frontális munka dominanciája jellemzi, amely a diáknak passzív szerepet szán, főként befogadó szerepre kényszerülnek. A tantermi munka hatékonyságának növelése érdekében az egyetemeken folyó didaktikai munkának meg kell újulnia. A frontális, csak ismeretátadó, a hallgatót szinte figyelmen kívül hagyó oktatási módszert fel kell váltania a kooperatív módszereknek, dialogikus légkört kell teremteni, ösztönözni a vitát.

Újfajta kompetenciákat várnak el az oktatóktól, így a tantárgy megfelelő tárgyalásának képességét, hozzájárulást a diákok intellektuális fejlődéséhez, kapcsolatalakító készségeket, a magánszféra tiszteletét, kollegiális tiszteletet, értékelési kompetenciákat, az intézet tiszteletét. Az egyetemi oktatóknak kimagasló szakmai tudás birtokában kell lenniük saját szakterületükön, kurzusaik anyagának naprakésznek kell lenniük. Nagyon fontos, hogy kutatási területük jelentős legyen, ne öncélú, használhatatlan (bár „érdekes”). A kurzusok egymásra épülésének elvét is figyelembe kell vennie az oktatóknak. Közölnie kell a kurzus célját, értelmét. Töreked-

nie kell a módszertani gazdagságra, sokszínűségre. Képesnek kell lennie a hatékony tanulás-szervezésre, a megfelelő oktatási módszer kiválasztására, ha kell, egyetemi keretek közötti differenciálásra, továbbá változatos oktatási stílus megjelenítésére.

Az intézet tisztelete megköveteli, hogy az oktató tiszteletben tartsa a nevelési célokat, az intézmény alapküldetését. Kollektív felelősséggel bír, hogy „az egyetem javáért” dolgozzon. Az oktatótól az etikus magatartás, a kellő távolságtartás a tanórán kívül is elvárt. A diákok érdemjegyeit, a személyes megbeszélések tárgyát bizalmasan kell kezelnie. Ennek a megsértése a diák bizalmát elvonja, és jóvátehetetlen. Nagyon fontos a diákok korrekt értékelése és az, hogy az értékelési szempontokat a kurzus elején ismerjék meg a diákok. Nagy jelentőségű, hogy formatív értékelés valósuljon meg, és folyamatos ösztönözzék a diákokat a jobb eredményekre.

A diákok intellektuális fejlődéséhez azzal is hozzájárulhat az oktató, ha úgy szervezi meg didaktikai aktivitását, hogy könnyítse a megértést és bátorítsa az önálló gondolkodást. Fontos a hallgató iránti tisztelet. El kell kerülnie azokat a szituációkat, amelyek a hallgatót arra kényszerítik, hogy egy adott nézőpontot fogadjon el, ahelyett, hogy más nézőpontokat is megismertetnének vele.

A hatékony tanár/oktató sokféle képességet fejleszt. A mai magyar didaktikai gyakorlat az alábbiakat inkább az alsó és középfokú oktatás idejére teszi. Például fel tudja készíteni a hallgatót az önálló tanulásra; feladataiban és a diákokhoz intézett kérdéseikben jelen van a tudományosság; ösztönzi az elemző, kritikai gondolkodást; kooperatív készségeket fejleszt; fejleszti a diákok kommunikatív képességeit, készségeit; bátran beszél a diákoknak a tanított tárgy iránti szeretetéről, elkötelezettségéről; próbálja a tudományt életközeli és gyakorlatorientálttá tenni; naprakész saját szakterületét illetően; megfelelő tanulástani háttérrel rendelkezik; reflektív saját tanítását illetően. Az oktatóknak metodológiai-didaktikai kompetenciák is kellenek, hogy képesek legyenek multimédiás-interaktív tananyagokat elkészíteni, meg kell ismerkedniük új tanulási szituációkkal (on line) és képesnek kell lenniük arra is, hogy neveljenek és nevelési tapasztalatokat tudjanak közvetíteni.

A hagyományos és az új tanítási módszerek integrálására lenne szükség. Ebben látják az egyetemi oktatás megújításának alapját. Olyan tudásszervezésre van szükség, amely képes a megszerzett tudást összekötni a már meglévővel, és az élethosszig tartó tanulásra ösztönöz. A jövő nyílt és virtuális egyetemének nagy ügyességgel kell kombinálnia az autonóm tanulást, a kooperatív tanulást, valamint a tudományos vitákat és társadalmi találkozásokat az aulákban és a gyakorlati foglalkozásokon.

A didaktikai kommunikációnak a társas együttműködésen kell alapulnia. Az új módszerek a diákok aktív részvételét igénylik, játékosak, interaktívak, jobban megélhetőek, ezért jobban is rögzül az ily módon átadott ismeretanyag. Az összetett, valóságközeli helyzetek újszerűsége ösztönző hatású lehet. Fontos továbbá a kurzusok moduláris szervezésének megoldása és az interdiszciplináris megközelítésre törekvés. A kooperatív tanulási-tanítási technikák segítik a kritikai gondolkodást, javítják a problémamegoldó képességet. Kompetenssé teszik a hallgatókat a globalizált szemlélethez és a jobb önkifejezéshez, az önismerethez is. A kooperatív módszerek ötvözése a felfedezéssel tanulás gyakorlatával, szinergikus hatással bírhat. A tanár szerepe az új kontextusban már nem az, hogy közvetítse az ismeretanyagot, hanem hogy segítsen kiválasztani a megfelelő módszert a problémamegoldáshoz, megoldási módokat javasoljon, használja fel a modern technikát, annak érdekében, hogy a tudásátadás hatékonyabb legyen és a tanuló számára siker és öröm forrása legyen.

IRODALOM

- BAIANO, Antonietta – CARLUCCI, Gilda: Valutazione della didattica universitaria. Aracne, Roma, 2009.
COGGI, Cristina (a cura di): Per migliorare la didattica universitaria. Pensa, Lecce, 2005
MASIA, Antonella – MORCELLINI, Mario: L'Università al futuro. Sistema, progetto, innovazione. Guiffré Editore, Milano, 2009
LANEVE, Cosimo: La didattica tra teoria e pratica, La Scuola, Brescia, 2003
SCURATI, Cesare: E-learning/Università. Esperienze, analisi, proposte. Vita e Pensiero, Milano, 2004.